

Kulturutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om begränsning av utförseln av kulturföremål, lag om ändring av 8 och 9 § i lagen om godkännande av vissa bestämmelser i Unidroit-konventionen om stulna eller olagligt exporterade kulturföremål och om tillämpningen av konventionen och lag om ändring av 18 § i lagen om Nationalgalleriet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om begränsning av utförseln av kulturföremål, lag om ändring av 8 och 9 § i lagen om godkännande av vissa bestämmelser i Unidroit-konventionen om stulna eller olagligt exporterade kulturföremål och om tillämpningen av konventionen och lag om ändring av 18 § i lagen om Nationalgalleriet (RP 112/2016 rd): Ärendet har remitterats till kulturutskottet för betänkande.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- regeringsråd Merja Leinonen, undervisnings- och kulturministeriet
- kulturråd Päivi Salonen, undervisnings- och kulturministeriet
- specialsakkunnig Heini Färkkilä, justitieministeriet
- intendent Raila Kataja, Museiverket
- intendent Jouni Kuurne, Museiverket
- generaldirektör Risto Ruohonen, Nationalgalleriet.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Finlands Antikhandlare rf.

PROPOSITIONEN

I propositionen föreslår regeringen att det stiftas en lag om begränsning av utförseln av kulturföremål. Enligt den föreslagna lagen ska de i lagen angivna föremål som ingår i det nationella kulturarvet inte få föras ut ur landet utan utförseltillstånd. Avsikten är att skydda sådana föremål inom kulturarvet som räknas som nationella skatter. Samtidigt upphävs den gällande lagen om begränsning av utförseln av kulturföremål.

Betänkande KuUB 9/2016 rd

Den föreslagna lagen innehåller bestämmelser om ansökan om utförseltillstånd, tillståndsprövning, tillståndsmyndigheter och tillsyn. Genom lagen kompletteras rådets förordning om export av kulturföremål.

I propositionen föreslås det dessutom att lagen om godkännande av vissa bestämmelser i Unidroit-konventionen om stulna eller olagligt exporterade kulturföremål och om tillämpningen av konventionen ändras så att undervisnings- och kulturministeriet i fortsättningen är central myndighet i stället för justitieministeriet. Dessutom föreslås en ändring av teknisk natur i lagen om Nationalgalleriet.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft den 1 januari 2017.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

I syfte att skydda kulturarvet föreslår regeringen att det stiftas en ny lag om begränsning av utförseln av kulturföremål (nedan utförsellagen). Genom den uppdateras den gällande lagen med samma namn. Dessutom ändras lagen om godkännande av vissa bestämmelser i Unidroit-konventionen om stulna eller olagligt exporterade kulturföremål och om tillämpningen av konventionen (877/1999) och lagen om Nationalgalleriet (889/2013).

Kulturutskottet anser att det är viktigt med åtgärder för att värna den nationella kulturegendomen. De nationella skatter som ingår i vårt kulturarv utgör en väsentlig del av denna. För att säkerställa ett tillräckligt effektivt skydd av dem krävs det bland annat lagstiftning om tillsyn över och begränsning av utförseln, menar utskottet.

Utskottet anser att propositionens syfte är viktigt, dvs. att öka kunskaperna om tillvägagångssätt och tillståndspraxis när kulturföremål förs ut ur landet. Att bekantgöra förfaringssätten är ett sätt att bidra till att säkerställa att syftet med lagstiftningen nås. Verksamheten blir smidigare och effektivare för både den som ansöker om tillstånd och tillståndsmyndigheten om man kan övergå till en e-förfarande för tillståndsbeslut. Det är också målet inom de närmaste åren enligt propositionen. Utskottet skyndar på åtgärderna för att införa en elektronisk tillståndsprocess.

Sammantaget anser utskottet att propositionen behövs och motsvarar de krav som gäller skydd av kulturarvet på ett fullgott sätt. Vissa av bestämmelserna i den föreslagna utförsellagen måste ändå preciseras. Utskottet tillstyrker lagförslagen, men med följande synpunkter och ändringsförslag.

Definition av föremål som kräver utförseltillstånd

De föreslagna kategorierna av föremål som kräver utförseltillstånd motsvarar i huvudsak kategorierna i 4 § i den gällande utförsellagen, men de har grupperats om. Regleringssättet är i stort sett bra, anser utskottet.

Betänkande KuUB 9/2016 rd

Utskottet lyfter fram det problem som enligt ett sakkunnigutlåtande gäller definitionen av kulturföremål. Det gäller bilagan till den föreslagna utförsellagen. Bilagan nämns i 3 § 4 punkten, och enligt dess kategori VII krävs det utförseltillstånd för där avsedda över 100 år gamla föremål som är framställda i Finland eller har funnits i Finland i minst 100 år. En definition som enbart grundar sig på tid och framställningsmaterial gör det omöjligt att följa och utöva tillsyn över lagen på denna punkt. Därför har det ansetts att det behövs ett tillägg som begränsar tillståndsplikten till föremål som har anknytning till en person eller händelse som är viktig med tanke på den nationella historien. Utifrån de uppgifter utskottet fått konstaterar det att kategori VII i förteckningen i bilagan i huvudsak motsvarar den gällande regleringen. Tidsgränsen i den kategorin har förlängts från nuvarande 50 till 100 år. Syftet med kategorin är att se till att man i Finland kan bevara ett tillräckligt stort antal över 100 år gamla föremål som på ett betydelsefullt sätt beskriver utvecklingen av föremålskulturen i vårt land och influenserna från utlandet. Utskottet är medvetet om hur svårt det är att definiera vilka föremål som kräver utförseltillstånd och understryker att undervisnings- och kulturministeriet regelbundet följer hur tillämpningen av lagen i dess helhet fungerar och i förekommande fall vidtar åtgärder för att ändra den.

DETALJMOTIVERING

Lagförslag 1

3 §. Föremål som kräver utförseltillstånd. Här definieras de kulturföremål som kräver utförseltillstånd och grupperas de i fyra huvudkategorier. Utskottet konstaterar att ordalydelsen i kategori IV a i den bilaga som avses i 4 punkten, över 75 år gamla finländska fortskaffnings- och transportmedel, inte exakt motsvarar det som avsågs med bestämmelsen. Enligt sakkunniga avses här över 75 år gamla fortskaffnings- och transportmedel som tillverkats i Finland. Uttrycket finländska motsvarar alltså inte exakt det syfte som eftersträvas. Utskottet föreslår att formuleringen i kategori IV a i bilagan ändras i enlighet med sitt syfte så att det framgår att den avser fortskaffnings- och transportmedel *som är tillverkade i Finland*.

11 §. Register över tillståndsbeslut. I 4 mom. föreslås det en bestämmelse om utlämnande av sekretessbelagda uppgifter. Enligt ett inhämtat sakkunnigutlåtande behöver bestämmelsen preciseras för att den ska uppfylla de krav på exakthet och noggrann avgränsning som gäller vid utlämnande av sekretessbelagda uppgifter.

Utskottet föreslår att 11 § 4 mom. i lagförslaget ändras så att det entydigt framgår att det är *Museiverket* som får lämna ut sekretessbelagda uppgifter med stöd av momentet och att uppgifterna får lämnas ut i den omfattning det behövs för skötseln av *de uppgifter som avses i utförsellagen*.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Kulturutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslag 2 och 3 i proposition RP 112/2016 rd utan ändringar.

Betänkande KuUB 9/2016 rd

Riksdagen godkänner lagförslag 1 i proposition RP 112/2016 rd med ändringar. (Utskottets ändringsförslag)

Utskottets ändringsförslag

1.

Lag

om begränsning av utförseln av kulturföremål

I enlighet med riksdagens besluts föreskrivs:

1 §

Lagens syfte

I syfte att skydda nationella skatter som ingår i det nationella kulturarvet begränsas utförseln av konstnärliga, historiska och arkeologiska kulturföremål i enlighet med denna lag.

2 §

Tillämpningsområde

Denna lag tillämpas på utförsel av kulturföremål som avses i 3 § från Finland till andra medlemsstater inom Europeiska unionen och på export av sådana föremål från unionens territorium.

Lagen tillämpas inte på kulturföremål som innehas av upphovsmannen eller av en fysisk person som har planerat föremålet eller annars skapat det.

Utöver vad som föreskrivs i denna lag finns det bestämmelser om export av kulturföremål till länder utanför Europeiska unionen i rådets förordning (EG) nr 116/2009 om export av kulturföremål.

3 §

Föremål som kräver utförseltillstånd

Följande föremål som ingår i det nationella kulturarvet eller delar av sådana föremål får inte föras ut ur landet utan tillstånd som avses i denna lag:

1) föremål med anknytning till Finlands nationella historia och bemärkta personer oavsett föremålens ålder och framställningsland och hur länge de har funnits i Finland,

Betänkande KuUB 9/2016 rd

2) föremål som avses i lagen om fornminnen (295/1963) och som har upphittats på land eller i vatten,

3) arkiv och samlingar som är värdefulla av vetenskapliga eller andra särskilda skäl samt delar av sådana arkiv och samlingar oavsett deras ålder och ursprungsland och hur länge de har funnits i Finland,

4) de kulturföremål som anges i bilagan och är framställda i Finland eller har funnits i Finland minst den tid som anges i bilagan.

4 §

Undantag från kravet på utförseltillstånd

Utförseltillstånd behövs inte

1) för ett föremål som hör till en offentlig samling eller ett offentligt arkiv eller till evangelisk-lutherska kyrkan eller ortodoxa kyrkosamfundet eller någon av deras församlingar eller kyrkliga samfälligheter, om föremålet förs ut ur landet för att lånas till en utställning, för att konserveras eller för en vetenskaplig forskning och det ska återföras till Finland,

2) för andra än i 1 punkten avsedda statsägda kulturföremål som efter utförseln förblir i statlig ägo,

3) för en utövande konstnärs eller en yrkesutövares instrument och redskap som annars används i arbetet och som ska återföras till Finland efter framträdandet eller arbetsprestationen.

5 §

Myndigheter

Allmän tillståndsmyndighet enligt denna lag är Museiverket. I tillståndsärenden som gäller konstverk är Nationalgalleriet tillståndsmyndighet. Om avsikten är att föra ut ett föremål ur landet på grund av flyttning eller arv och tillståndsansökan på samma gång gäller flera föremål, är Museiverket tillståndsmyndighet.

Tillståndsmyndigheter enligt rådets förordning (EG) nr 116/2009 om export av kulturföremål är Museiverket och Nationalgalleriet inom de verksamhetsområden som anges i 1 mom.

Tillsynsmyndigheter enligt denna lag är de tillståndsmyndigheter som nämns i 1 mom. och Tullen.

6 §

Ansökan om tillstånd

Ansökan om tillstånd att föra ut ett föremål ur landet ska göras av föremålets ägare. Tillståndet ska sökas skriftligen hos tillståndsmyndigheten på en blankett som fastställts av Museiverket. Till ansökan ska det fogas en beskrivning av kulturföremålet samt de relevanta upplysningar som sökanden har om kulturföremålets ursprung, historia och framställningssätt. Närmare bestämmelser om de handlingar som ska fogas till tillståndsansökan och om uppgifterna på blanketten utfärdas genom förordning av statsrådet.

Betänkande KuUB 9/2016 rd

Om det för utförseln av ett föremål samtidigt krävs ansökan om licens enligt rådets förordning (EG) nr 116/2009 om export av kulturföremål och ansökan om tillstånd enligt denna lag, ska ansökan göras enligt rådets förordning.

7 §

Behandling av tillståndsansökan

Innan ett tillståndsärende avgörs har tillståndsmyndigheten vid behov rätt att granska det föremål som avses i ansökan och att dokumentera och fotografera det eller ta en kopia av det. Dessa åtgärder får dock inte oskäligt fördröja behandlingen av ansökan.

Tillståndsmyndigheten kan vid behov begära utlåtande om tillståndsansökan av arkivverket, Nationalbiblioteket, Krigsmuseet, ett riksomfattande specialmuseum eller någon annan sakkunnig aktör.

8 §

Tillståndsprövning

Utförseltillstånd ska beviljas, om det inte finns särskilda vetenskapliga, konstnärliga eller kulturhistoriska skäl för att hålla kvar föremålet i Finland.

När utförseltillstånd prövas ska följande omständigheter beaktas:

- 1) är föremålet sällsynt eller finns det risk för att det blir sällsynt,
- 2) är föremålet särskilt representativt med tanke på det nationella kulturarvet,
- 3) hör föremålet till väsentliga delar ihop med en värdefull kulturmiljö,
- 4) har föremålet anknytning till en person eller händelse som är viktig med tanke på den nationella historien,
- 5) finns det någon annan än i 1—4 punkten avsedd särskild anledning till att utförsel av föremålet inte ska tillåtas.

Tillstånd ska beviljas oberoende av 2 mom., om

- 1) föremålet hör till bohaget för en person som flyttar utomlands,
- 2) en person som bor utomlands har fått föremålet i arv eller genom avvittring,
- 3) föremålet förs ut ur Finland för en viss tid och tillståndsmyndigheten bestämmer att föremålet ska återföras till Finland inom den tid som sökanden angett.

Den tid som avses i 3 mom. 3 punkten får vara högst två år. Ett nytt tillstånd för viss tid får beviljas tidigast två år från det att det föregående tillståndet upphörde att gälla.

9 §

Tillståndsbeslut

Beslut om utförseltillstånd lämnas på den blankett som avses i 6 §. Om ansökan har gjorts i enlighet med rådets förordning (EG) nr 116/2009 om export av kulturföremål, omfattarbeslutet ett avgörande också om det tillstånd som ska sökas enligt denna lag. Närmare bestämmelser om de handlingar som ska fogas till beslutet utfärdas genom förordning av statsrådet.

Betänkande KuUB 9/2016 rd

Ett tillstånd förfaller om föremålet inte har förts ut ur landet inom ett år från det att tillståndet beviljades.

Ett beslut om utförseltillstånd ska visas upp för Tullen innan kulturföremålet förs ut ur landet.

10 §

Temporärt utförselförbud

Den behöriga tillståndsmyndigheten kan temporärt förbjuda att ett föremål förs ut ur landet, om föremålet ska säljas eller annars överlåtas offentligt. Förbud kan utfärdas, om det är sannolikt att utförseltillstånd inte skulle beviljas för föremålet.

Ett temporärt utförselförbud kan utfärdas utan att föremålets ägare hörs. Förbudet utfärdas bevisligen antingen till föremålets ägare eller till den som säljer föremålet för ägarens räkning eller till något annat ombud för ägaren. Den som handlar för ägarens räkning ska underrätta föremålets ägare om ett temporärt utförselförbud.

Ett förbud ska iakttas tills ansökan om utförseltillstånd har avgjorts.

Ägaren eller den som handlar för ägarens räkning ska informera om ett temporärt utförselförbud vid försäljning eller överlåtelse av föremålet, och förbudet ska visas upp när utförseltillstånd söks.

11 §

Register över tillståndsbeslut

För beviljandet av utförseltillstånd och för beslut om temporära utförselförbud samt för tillsynen över dem för Museiverket ett register över tillståndsbeslut och beslut om temporärt utförselförbud.

Följande uppgifter ska föras in i registret:

- 1) sökandens namn och kontaktuppgifter,
- 2) namn och kontaktuppgifter för ägaren till det kulturföremål som tillståndsbeslutet gäller,
- 3) uppgifter som specificerar det kulturföremål som tillståndsbeslutet eller det temporära utförselförbudet gäller,
- 4) tillståndets giltighetstid.
- 5) tidpunkten för utfärdandet av temporärt utförselförbud.

Uppgifterna i registret ska bevaras varaktigt.

Museiverket får trots sekretessbestämmelserna lämna ut i 2 mom. 1 och 2 punkten avsedda uppgifter ur registret för trots sekretessbestämmelserna lämnas ut till Nationalgalleriet och Tullen i den omfattning det behövs för skötseln av de uppgifter som avses i denna lag.

Nationalgalleriet ska sända Museiverket beslut om utförseltillstånd och temporärt utförselförbud för kännedom.

Betänkande KuUB 9/2016 rd

12 §

Tillsyn

Tillståndsmyndigheten har på grund av att varor säljs offentligt eller av annan grundad anledning rätt att i behövlig utsträckning granska och få tillräckliga uppgifter om sådana föremål som vid utförsel eventuellt förutsätter utförseltillstånd enligt denna lag.

Tullen kan ålägga den som för ut ett föremål att ansöka om ett tillstånd som avses i 4 §, om utförseln av föremålet kräver tillstånd eller om det är oklart om utförseln kräver tillstånd eller inte.

Om tillståndsmyndigheten med stöd av 8 § 3 mom. 3 punkten har bestämt att ett föremål ska återföras inom en viss tid, ska föremålets ägare meddela tillståndsmyndigheten när föremålet har återförts till Finland.

13 §

Avgift

Bestämmelser om avgiften för ett tillstånd som avses i 9 § finns i lagen om grunderna för avgifter till staten (150/1992). Avgiften får dock efterskänkas i de fall som avses i 8 § 3 mom., eller om det annars finns särskilda skäl för det.

14 §

Överklagande

Beslut som avses i denna lag får överklagas genom besvär hos förvaltningsdomstolen på det sätt som anges i förvaltningsprocesslagen (586/1996).

Över förvaltningsdomstolens beslut får besvär anföras endast om högsta förvaltningsdomstolen beviljar besvärstillstånd.

Beslut som avses i 10 § får dock inte överklagas genom separata besvär.

15 §

Hänvisning till strafflagen

Bestämmelser om straff för regleringsbrott finns i 46 kap. 1—3 § i strafflagen (39/1889) och om straff för smuggling i 4—5 § i det kapitlet.

16 §

Rätt att föra talan

När ett ärende som avses i 15 § behandlas ska de myndigheter som nämns i 5 § ges tillfälle att föra talan i ärendet.

Betänkande KuUB 9/2016 rd

17 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 20 .

Genom denna lag upphävs lagen om begränsning av utförseln av kulturföremål (115/1999).

18 §

Övergångsbestämmelser

Tillståndsansökningar som är anhängiga vid ikraftträdandet av denna lag och besvär som gäller sådana ansökningar slutbehandlas enligt de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Om tillstånd att föra ut ett kulturföremål har beviljats före ikraftträdandet av denna lag, iakttas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Kulturföremål som avses i 3 § 4 punkten i lagen om begränsning av utförseln av kulturföremål

I. över 100 år gamla konstverk som är finländska eller har funnits i Finland i minst 100 år

II. följande över 50 år gamla konstindustri-, konsthantverks- och designprodukter i original som är framställda i Finland eller har funnits i Finland i minst 50 år:

a) unika föremål och föremål som har framställts i begränsad mängd

b) nationellt betydelsefulla prototyper

III. följande skriftliga alster som har funnits i Finland i minst 50 år:

a) över 50 år gamla manuskript och notmanuskript

b) böcker som har tryckts eller skrivits för hand före år 1800 i eller för Finland

c) böcker som har tryckts eller skrivits för hand utomlands före år 1600

d) kartor som har tryckts före år 1800 i eller för Finland och kartor över Finland som har ritats för hand före år 1800

IV. följande fortskaffnings- och transportmedel:

a) över 75 år gamla finländska fortskaffnings- och transportmedel som är tillverkade i Finland

b) över 75 år gamla utländska fortskaffnings- och transportmedel som har funnits i Finland i minst 50 år

V. följande pengar, utmärkelsetecken och medaljer som har funnits i Finland i minst 50 år:

a) medeltida mynt som har präglats i Finland före år 1560 och andra medeltida metallmynt som har använts i Finland

b) svenska sedlar som har tryckts före år 1809 och sedlar som har tryckts i Finland före år 1809

c) kejserliga förtjänst- och prismedaljer, svenska utmärkelsetecken förlänade före år 1809, ryska utmärkelsetecken förlänade före år 1881 och Mannerheimkors, om de har förlänats finländare

VI. upptagningar som före år 1860 har gjorts i Finland med olika fotografiska metoder eller originalnegativ av sådana upptagningar

VII. följande över 100 år gamla föremål som är framställda i Finland eller har funnits i Finland i minst 100 år:

a) byggnader och delar av dem samt föremål som hör till den fasta inredningen i en byggnad

b) möbler och belysningsanordningar

Betänkande KuUB 9/2016 rd

- c) dräkter och textilier
- d) smycken och guld- och silversmiden
- e) ur, klockor och andra anordningar som anger tiden
- f) musikinstrument, leksaker och spel
- g) kyrkliga föremål och föremål med anknytning till trosföreställningar
- h) finländska etnologiska föremål
- i) tekniska anordningar, såsom arbetsredskap och maskiner, vägnings- och mätredskap samt fotografisk och optisk utrustning, och prototyper till dem
- j) vapen och utrustning samt maskiner, anordningar och utrustning som är avsedda för militärt bruk
- k) andra glas-, metall-, keramik- och träföremål

2.

Lag

om ändring av 8 och 9 § i lagen om godkännande av vissa bestämmelser i Unidroit-konventionen om stulna eller olagligt exporterade kulturföremål och om tillämpningen av konventionen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om godkännande av vissa bestämmelser i Unidroit-konventionen om stulna eller olagligt exporterade kulturföremål och om tillämpningen av konventionen (877/1999) det inledande stycket i 8 § samt 9 § 2 mom. som följer:

8 §

Central myndighet

Undervisnings- och kulturministeriet har till uppgift att i samarbete med behöriga myndigheter

— — — — —

9 §

Säkringsåtgärder

— — — — —

Ansökan om säkringsåtgärder kan göras av undervisnings- och kulturministeriet eller den stat varifrån föremålet har förts ut olagligt. Säkringsåtgärderna förfaller om en ansökan enligt 7 § inte har gjorts inom två månader efter beslutet om att säkringsåtgärder ska vidtas.

Betänkande KuUB 9/2016 rd

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av 18 § i lagen om Nationalgalleriet

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om Nationalgalleriet (889/2013) 18 § 1 mom. 5 punkten som följer:

18 §

Generaldirektörens uppgifter

Generaldirektören har till uppgift att

5) avgöra sådana ärenden om utförseltillstånd för kulturföremål som enligt lagen om begränsning av utförseln av kulturföremål (/) ska handläggas av Nationalgalleriet,

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors 7.10.2016

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Tuomo Puumala cent
vice ordförande Sanna Lauslahti saml
medlem Li Andersson vänst
medlem Ritva Elomaa saf
medlem Eeva-Johanna Eloranta sd
medlem Jukka Gustafsson sd
medlem Petri Honkonen cent

Betänkande KuUB 9/2016 rd

medlem Laura Huhtasaari saf
medlem Marisanna Jarva cent
medlem Ilkka Kantola sd
medlem Hanna Kosonen cent
medlem Ulla Parviainen cent
medlem Sari Raassina saml
medlem Saara-Sofia Sirén saml
medlem Jani Toivola gröna.

Sekreterare var

utskottsråd Marja Lahtinen.